

הערכת מצב לאומית — דצמבר 1947*

"הלל" — ישראל גלילי

ורבים מקרי החיפוש והפקעת הנשק. ההוראה לאנשינו — לא להתנגש באש עם המשטרה. לא דרושה לנו עתה עוד חזית. צריך לזכור, כי השלטון הוא על סף יציאה, יכולה להיות התנקמות ויציאה בבעיטה, ועל כן יש להימנע מתגרות. איננו צריכים לתת עילה ותואנות — אלם ההתאפקות קשה. נרצחו חברים בוועה, בדם קר — בידי שוטרים.

הדעת קריץ' ג'ונס בפרלמנט, בדבר מועד בואה של ועדת האו"ם מבשרת רעות. צפויים לנו אפוא חודשים אחדים של שלטון-לא-שלטון. צפויה התנהגות וידונית של השלטון בלא עין צפויה של או"ם.

ההתקפה על שכונת "התקווה" הייתה רצינית. 150 תוקפים ואחריהם המון, בלילה. למעלה מ-50 הרוגים נפלו מידי המגינים. נמצאה תחמושת אנגלית חדשה של רובים, תת מקלעים וכן רימונים חדשים, מילס. נמצאו העדות זהות עירקיות, רבים מלחד נסוגו ביללות. מפלה גדולה. הדה התפשט למרחוק. ההתקפה שבאה במפתיע מלמדת, כי דרושה מתיחות-תמיד. בזה יש לתוקפים יתרון, והם יכולים להגיע אותנו. אף כאן לא נוכל לאורך זמן להסתפק בחגורת הגנה, המבטיחה את העיר מפני פריצה. זה בלבד — לאו.

האש אחזה בנגב. שם יש לחזק היישובים, להבטיח מלאי מזון, להתקין ביצורים הכרחיים, מלאי תחמושת — ולהתקן סידורים טכניים כאלה, שיבטיחו אפשרויות לתיקון מהיר של הצינור, היות והחבלות בצינור תרבינה ותחכופנה. בעיה מדאגה — גוש עציין.

הזקן סח לי, כי טלגרף וטלגרף לגובר בדבר ממון. עליכם לעמוד שם על המשמר, לבל תחלנה דחיות. ההוצאות גדולות, והן רק מתחילות ותגדלנה. ב-15/12 יוצאים הבריטים את אזור ת"א. היה ועוד יהיה עמם דין דברים, בדבר השכונות היהודיות הנמנות מבחינה מוניציפלית על עירית יפו. בטחוני, כי בסופו של דבר תכללנה בתחום המפונה, ותישמרנה ע"י שוטרים יהודים.

ספק אם נוקק ללייסנסים שהם מוכנים ליתן (לרובים ואקדחים בלבד) לאנשינו, לייסנסים שמיים, אלא שנפעיל יחדותינו על זינן כגלוי, לאחר שהבריטים יצאו את האזור. ע"י כך נהיה פטורים מקונטרולה כל שהיא, וגם נוקיע העובדה שלערכים ניתן זיון — רובים — למשטרה ערבית עירונית, וליהודים מוכנים ליתן אך לייסנסים לרובים.

השורה נמתח, מתגייסת ונענית יפה. הגיוס החליל, וההתחלות מבשרות טובה. חיסרון גדול במפקדים; מצב מדאיג לגבי תחמושת — והרי אנו נתונים בתוך ימים גדולים, ימי מסה, יש טעם מיוחד לעמידה על הנפש בימים אלה. הפעם אין זו אך הגנה על החיים ועל העתיד, עתה הרינו עומדים על סף זינוק של המפעל להתגשמותו. על כן תהא המערכה עתה עזה, כי תהא זו מערכה להכרעה. נעמד בה, יכולים אנו לעמוד בה — והשכועה: לא להכזיב — עמוקה ומרנינה.

שלומות לבי"ק**, אנו חשים אתו ואתכם עמנו. עידוד לשר הכספים. מאמינים כי מאמציו ישאו פרי.

שלכם

(—) הלל

* מכתבו של ראש המפקדה הארצית של "הגנה", ישראל גלילי (המכונה "הלל"), שנשלח לנציגי "הגנה" בארה"ב כשבוועיים לאחר פרוץ מלחמת העצמאות. הערכת מצב לאומית זו הינה מן המוקדמות ביותר, ומתפרסמת בזה לראשונה. המועד המשוער של כתיבת ההערכה הינו — 13 בדצמבר 1947. המסמך לקוח מתוך הארכיון של אלוף (מיל) משה גורן. הביא לדפוס — ד"ר אורי מילשטיין.

** "בן-קרם" — כינוי של משה שרת. ראש המחלקה המדינית של הסוכנות.

שלום אחים
חש אני, כמה הנכם צמאים לדעת את המוצאות אותנו, ובתוך טרדות ללא מנוח אני נפנה לכתוב לכם עיקרי דברים. החלטת האו"ם מצאה את מחננו הכן. הידיעה על ההחלטה פשטה בארץ כלהבת שמחה, וכד כבד עם השיירות שיצאו לכיכרות ולבתי המשתה להתרונן ולחוג, אפשר היה להבחין בבחורים בעלי ארשת חוגגת ואחריות-גאה, כשהם צועדים אל העמדות.

העובדות והידיעות של הימים הראשונים לא הגיחו לקבוע בוודאות, כי אכן כבר התחילה ההתפרעות התכניתית, השיטתית, הארצית, הפוליטית. להפך: היו נתונים רבים להנחה, כי אין אלו אלא התפרצויות מקומיות, מעשה-ידי צעירי החוסיינים המסתמכים על אספסוף. הוועד הפועל הערבי טרם החליט: הכפר אינו חפץ בהפרת הביטחון; בעלי הפרי בעונה זו אף הם חפצים לדחות — לפיכך החלט בצדק, כי עלינו להישאר, בתחילתם של הדברים, בגבולות קו של התגוננות בזמן ובמקום שבו אנו מותקפים. החלטנו להגות כן בראשיתם של הדברים גם מפני שמגמתנו היא לא לסחוף חוגים רחבים למעגל ההתפרעות, וגם מפני שאמרנו להמתין עד אשר נדע בעליל, מהי מדיניותו של השלטון וכיצד ינהג.

בינתיים אין אנו עומדים במצב של דעיכה או כבייה, אלא במצב של התגברות התפשטות. התוקפנות התפשטה בשטח: נוסף על גבולי יפו אירעו מעשי איבה בירושלים, בחיפה, בנגב, בדרך חברון. אמנם טרם היו תקיפות על יישובים אך אלו דאי גם כך לא תאחרנה לבוא. עתה דאי לנו, כי אין לצפות לדעיכה קרובה, אלא להתלקחות ולהתפשטות; עתה יגיע תור התקפות על יישובים, מוקשים, שיתוק התנועה בדרכים וכיו"ב.

לפי ידיעותינו נחלק שלטונו של המופתי בציבוריות הערבית; האופוזיציה אינה מעיזה להרים ראשה; התנהגות השלטון עובדה. בכפרים הערביים אמנם שוררת אימה, מן הערים השכנות יש נדידת משפחות של עשירים ויש הגירה מן השכונות שבגבולותינו; ונתעוררה בעיה מציקה של פליטים ערביים. אולם אין דרך כדי להפריע לחבורות לפעול בדרכים ולהטרידנו בגבולות.

החלטנו לא להמשיך עוד בחומרות ההתגוננות בזמן ובמקום ההתקפה בלבד. מן ההכרח לנקוט בהגנה פעילה, דינאמית, מוחצת, מרתיעה. הסיבות לתמורה ההכרחית: א. ערבים: האזהרה של ההגנה — רישומה היה חזק מאד. — אם נישאר בגבולות התגוננות נזים את המושגים של עצמתנו הכלי-יכולה, נכניס למעגל חוגים אשר התגורו מתוך פחד ופחדם יתנדף, ריבוי הקרבנות לא-עונש מספיק — מעודד, מקל על המופתי תהליך השתלטותו. ב. מבחינה מדינית חיצונית תתערער ההכרה, כי כוחנו אחנו לעמוד בפני תוקפנות ערביי ארץ ישראל, ויהא בכך משום סכנה למעמדנו המדיני. ג. יהודים: כוחה של ההגנה אינו בעצמת היוון והאימון בלבד, אלא גם באמון הציבור שאסור לערער. הכל הבינו והסכימו למדיניותנו בימים הראשונים, אולם עתה הגענו, מבחינת מושגי הציבור והגיונו, לגבול שאין לעבור אותו.

ההתקפה על מרכז התחבורה של רמלה היא אות ראשון לכך, שההגנה לא תסתפק עוד בהתגוננות בזמן ובמקום ההתקפה, אלא תמחץ (!) במקומות רגישים וכואבים, אם תופרע התחבורה הערבית — תיפסק התחבורה הערבית במרכזי החנייה ובדרכים — וכיו"ב.

השלטון מתנהג כמכשיל. התנהגות מכשילה. לנציגי התנועה והיישוב מבטיחים ראשי השלטון, כי הוראות ניתנו למשטרה לפעול כחוגן, להבטיח את התנועה והתחבורה, כי הממשלה אחראית לביטחון וכיו"ב, ובמציאות — עושים הפורעים את המאכתם כאין מפריע. הבטחת הדרכים היא קלושה, לצאת ידי חובה, כמו שכפאו השד. ראשי השלטון הבטיחו, כי ההגנה לא תיפגע, לא ייערכו חיפושים, לא יפורק הנשק מהמגנים — ובמציאות: מפריעים להגנה בקווי הגבולות בערים המעורבות, יש גילויים של עזרה גלויה,

